

**TURUN
YLIOPISTO**

Lasten aggressiivisuus - syitä taustalla

Näkökulmia varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelma

Turun Yliopisto

Laatija(t):

Iitti Pinja

28.8.2025.

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma / Pro gradu -tutkielma / Lisensiaatintutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä(t): Pinja Iitti

Otsikko: Lasten aggressiivisuus – syitä taustalla. Näkökulmia varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Ohjaaja(t): Lehtori Sintonen Sara

Sivumäärä 25 sivua

Päivämäärä: 28.8.2025

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käsitellään eri syitä siihen, mikä johtaa lapsen aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Kirjallisuuskatsaus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineistoihin on valikoitu vuosien 2020–2025 välillä julkaistuja tutkimuksia, jotta saadaan mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa aiheesta. Kirjallisuuskatsaus on yleiskuvaus aiheesta, jossa kartoitetaan keskeisimpiä syitä ja teemoja lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen. Tutkimuksissa korostuu geneettinen perimä, erityisesti erilaiset käytöshäiriöt, perheen vaikutus, vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot sekä sukupuolen merkitys. Tutkimuksen kohderyhmänä on 4–12-vuotiaat lapset, sillä tätä nuorempien lasten aggressiivisesta käyttäytymisestä on haastavaa vielä tehdä johtopäätöksiä, johtuen siitä, että pienillä lapsilla aggressiivisuus kuuluu vielä osaksi tyypillistä kehittymistä. Tutkimusten mukaan aggressiivisuuden huippu on kuitenkin 4-vuotiaana, jonka jälkeen se lähtee laskuun. Huolestuminen lapsen käytöksestä korostuu usein yli 4-vuotta täyttäneillä. Haastavaan käytökseen on tärkeää puuttua varhaiskasvatuksessa, jotta riskit lapsen myöhäisemmän elämän aggressiiviseen käyttäytymiseen ja sen aiheuttamiin haittoihin voidaan minimoida.

Avainsanat: aggressiivisuus, väkivalta, varhaiskasvatus, lapset

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus	7
2.1	Geneettinen perimä ja käytöshäiriöt	8
2.2	Perhetaustan vaikutus väkivaltaiseen käyttäytymiseen	9
2.3	Sukupuolten väliset erot	11
2.4	Sosiaalisen ympäristön vaikutus lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen	13
3	Tutkimusmenetelmä	16
3.1	Tutkimuskysymys	16
3.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	16
3.3	Hakumenetelmät	17
3.4	Aineiston hyväksymis- ja poissulkukriteerit	19
4	Tulokset	20
5	Pohdinta	22
	Lähteet	25

1 Johdanto

Useat tutkimukset osoittavat, että lasten haastava ja aggressiivinen käytös on lisääntynyt. Aggression nähdään olevan yksi suurimmista nykyajan ongelmista lapsilla. Esimerkiksi esikouluikäisillä lapsilla aggressiivinen käytös johtaa useimmiten vertaissuhdeongelmiin sekä kiusatuksi tulemiseen (Ogelman, Sarikaya, Erol, 2021). Aggressiivisuus aiheuttaa monenlaisia ongelmia lapselle niin lapsuudessa, kuin myöhemmässä elämässä. Lapsuuden aggressiivisuuden nähdään myös ennustavan aikuisuuteen asti ulottuvia ongelmia kuten rikollisuutta, alkoholin ongelmakäyttöä, parisuhdeongelmia sekä vaikeuksia työssä (Korhonen, 2021). Rothenbergin ym. (2023) mukaan useissa pitkittäistutkimuksissa on huomattu, että lasten aggressiivinen käyttäytyminen on yhteydessä ulkoisiin ja sisäisiin ongelmiin, sekä tarkkaavaisuus- että ylivilkkaushäiriöihin. Lapsuuden aggressiivisuuden nähdään ennustavan myös heikkoa koulumenestystä sekä yleisesti välinpitämättömyyttä koulua kohtaan (Korhonen, 2021). Aggressiivisuuden kielteiset vaikutukset lapsen elämään ovat siis moninaisia, ja ovat usein yhteydessä nuoruudessa ja myöhemmin aikuisuudessakin esiintyviin haasteisiin.

Glenn, Michalska & Lee (2021) mukaan aggressiivisen käytöksen kielteiset vaikutukset eivät ulotu ainoastaan lapseen, vaan koko perheeseen sekä yhteiskuntaan. (Fergusson ym. 2005; Foster & Jones, 2005). Aggressiivisuudesta ongelmana tekee erityisen haastavan se, että lapsuuden aggressiota ei välttämättä puuttumisesta huolimatta saada hallintaan, ja vaikka positiivisia tuloksia saataisiin, niiden vaikutus voi jäädä lyhytaikaiseksi (Hendricks ym. 2006). Lasten aggressiivinen käyttäytyminen aiheuttaa haasteita varhaiskasvatuksen arjessa varhaiskasvatuksen työntekijöille. Lasten aggressiivinen käyttäytyminen heikentää usein opettajan ja lapsen välistä suhdetta (Doumen ym. 2008; Roorda ym. 2014; Zhang & Sun, 2011). Toisaalta haastava opettaja-lapsi suhde voi myös johtaa siihen, että lapsen aggressiivinen käyttäytyminen voimistuu (Doumen ym., 2008; Mercer & DeRosier, 2008). Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen esimerkiksi varhaiskasvatuksen ryhmässä, voi olla myös siis seurausta siitä, ettei lapsen ja opettajan (tai muun henkilökunnan) välille ole vielä kehittynyt luottamusta ja myönteistä suhdetta.

Lasten väkivalta on lisääntynyt kymmenen vuoden aikana. Huomionarvoista on myös se, että väkivallan lisääntyminen koskee myös niitä lapsia, jotka eivät tarvitse erityistä tukea. Varhaiskasvatuksessa vallitsee ajattelumalli, jossa lasten väkivaltainen käyttäytyminen vain

kuuluu osaksi työtä ja on yksi sen negatiivisista puolista. Ongelmia voi olla hankala myöntää tai ylipäättänsä ottaa puheeksi, koska ei haluta leimautua epäonnistuneeksi työntekijäksi. (Ahonen, 2018.) OAJ toteutti vuonna 2024 kyselyn, jossa kartoitettiin päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvaa väkivaltaa. Hälyttävää oli se, että 80 prosenttia kunta-alalla ja kokonaisuudessaan 60 prosenttia vastaajista kertoo, että väkivalta on lisääntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. (OAJ, 2024.)

Yle keräsi 21.8.2024 kokemuksia päiväkodeissa työskenteleviltä varhaiskasvatuksen työntekijöiltä arjesta. Kokemuksia jakoi lähes 250 henkilöä. Vastauksissa kävi ilmi, että moni kokee väkivaltaa tai sen uhkaa työssä viikoittain, jopa päivittäin. Lasten keskittyminen, tunteiden hallinnan haasteet, levottomuus sekä aggressiivinen käytös näkyvät haasteina arjessa. Työntekijöiden toive on se, että saataisiin selkeyttä ohjeisiin ja keinoihin, joilla aggressiivisesti käyttäytyviä lapsia voidaan rauhoittaa. Esimerkiksi kiinnipidosta ei linjata lainkaan varhaiskasvatuslaissa. (Tuovinen, Kosonen, Suomi, 2024.)

Omien varhaiskasvatuksen opettajan opintojen ja työelämässä käytyjen keskustelujen perusteella, olen tullut käsitykseen, että lasten väkivaltaisuutta, syitä sen taustalla ja tilanteiden hallintaa, ei käsitellä tarpeeksi. Varhaiskasvatuksen työntekijöille ei ole minkäänlaista pakollista koulutusta väkivalta- ja kiinnipitotilanteisiin. Vastuu koulutuksen järjestämisestä jää kunnalle tai yksityisille palveluntuottajille. On erityisen tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus osallistua tähän koulutukseen. Erityisopettajan antama tuki ja konsultointi on yhä merkittävämmässä roolissa haastavissa kasvatustilanteissa. (Tuovinen ym. 2024.)

Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) 2.4 kappaleen arvoperustan yleisperiaatteissa mainitaan, että ”varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen.” Turvallisen ja hyvän kasvuympäristön luominen varhaiskasvatuksessa tarkoittaa myös sitä, että väkivaltaista ja aggressiivista käyttäytymistä tulee kitkeä pois. Tästä on myös maininta: ”Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.” Tämä kattaa lasten lisäksi, myös työntekijöiden oikeuden rauhaan ja koskemattomuuteen. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on sanottu esimerkiksi: ”opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu.” Rauhallisen ja turvallisen oppimisympäristön rakentaminen vaatii myös tietoisuutta ja keinoja kitkeä väkivaltaa ja aggressiivista käyttäytymistä pois oppilaitoksissa.

On kuitenkin tärkeää muistaa, että pienillä lapsilla väkivaltaisuus ja omien rajojen kokeileminen on vielä verrattain yleistä. Aggressiivisuuden esiintymishuippu on kolmantena ikävuotena. Sen jälkeen aggressiivisuus usein kääntyy laskuun, sillä lapsi oppii säätämään aggressiotaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. (Korhonen, 2021.) Esimerkiksi uhmaikäisellä lapsella on tyypillistä, että tunteiden säätely on vielä heikkoa, ja haastavat tunteet voivat purkautua aggressiivisena käyttäytymisenä. Huolestuttavammaksi tilanteen tekee, jos aggressiivinen käytös on voimakasta ja pitkäkestoista. (HUS, 2025.)

Tästä syystä keskityn omassa tutkimuksessani yli 4-vuotiaisiin, sillä heidän osoittama aggressiivisuus ja väkivaltaisuus on huolestuttavampaa. Yli 12-vuotiaat on rajattu pois, sillä heidät luokitellaan jo kategoriaan nuoret. Kirjallisuuskatsauksessa käsitellään varhaiskasvatusikäisten lisäksi siis myös 7-12 vuotiaita kouluikäisiä, sillä nämä ovat kriittisiä vuosia, jolloin viimeistään pitäisi alkaa puuttumaan lapsen väkivaltaiseen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen. Vanhetessa lapsen aggressiivisuus usein muuttuu. Swit, Harty & Pascoe (2024) toteavat tutkimuksessaan, että kolmen vuoden iän jälkeen fyysinen aggressio vähenee, mutta tilalle voi sen sijaan tulla esimerkiksi suhteellista aggressiota (Ettekal & Ladd, 2017; Navarro ym. 2022).

Keskusteluilmapiiri lasten aggressiosta ja väkivallasta on kasvatuksen ja hoidon kentällä tällä hetkellä melko negatiivinen. Usein kuulee aggressiivisesti käyttäytyvistä lapsista puhuttavan “häirikköinä”, “pahoina” ja “vaarallisina”. Haluankin ymmärtää paremmin taustatekijöitä mitkä johtavat haitalliseen käytökseen. Uskon, että taustatekijät ymmärtämällä voin itse myös varhaiskasvatuksen opettajana kohdata lapset yhä empaattisemmin, ja suuremmalla ymmärryksellä voisin tukea lapsia paremmin. Tiedostaessa tietyt riskitekijät ja altistavat tekijät lapsen väkivaltaisuudelle ja aggressiivisuudelle, myös hälytysmerkkien havainnointi helpottuu. Varhaiskasvatuksessa työtä tehdään moniammatillisesti. Yhdessä perheen, terveydenhuollon ja mahdollisesti perheneuvolan tai sosiaalitoimen kanssa etsitään ratkaisuja lapsen auttamiseksi. (Käypä hoito -suositus, 2018.) Uskon kuitenkin, että varhaiskasvatuksen opettajana voisi myös yksinään vaikuttaa positiivisesti lapsen tilanteeseen. Sekä yksilöllisesti lasta tukien, että koko ryhmän tunnetaitoja kehittäen, voidaan tukea ja edistää lapsen turvallista kasvua ja oppimista. Mahdollisista hankalista lähtökohdista huolimatta, jokaisella lapsella on mahdollisuudet positiiviseen muutoksen ja kehittymiseen.

2 Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus

Aggressio on tunne, johon voi liittyä raivoa, vihaa, pettymystä tai kostonhimoa. Aggressiivinen käytös, eli väkivalta taas tarkoittaa tahallisia tekoja, joiden tarkoituksena on satuttaa toista ja toisen tunteista ei välitetä. Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi näkee ympäristön eri tavalla, kun vertaisensa, ketkä eivät ole aggressiivisia. Pienetkin merkit ja tapahtumat voidaan tulkita uhkaaviksi ja vihamielisiksi, aiempien kokemusten perusteella. Kyky hallita omia tunteita ja erityisesti aggressionhallinnan taitojen puutteellisuus, on lähtökohta aggressiiviselle käyttäytymiselle. (Korhonen, 2021.)

Lapsen käyttämä väkivalta voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista tai puremista. Henkisestä väkivallasta puhuttaessa, toiminta voi olla alistamista ja toisen huomiotta jättämistä. (HUS, 2025.) Aggressiota voi jakaa hyökkäävään ja puolustavaan aggressioon. Hyökkäävälle aggressiolle ei löydy selkeää syytä ja se saattaa ilmentyä esimerkiksi toistuvana kiusaamisena. Puolustavassa aggressiivisuudessa lapsi puolustaa itseään tai toisiaan uhkatilanteessa tai yllytettynä. (Korhonen, 2021.) Suhteellisella aggressiolla taas tarkoitetaan pyrkimystä vahingoittaa toisen lapsen ihmissuhteita horjuttamalla lapsen sosiaalista asemaa, esimerkiksi sulkemalla toinen lapsi ulkopuolelle (Swit, Harty, Pascoe, 2024).

Kehityspsykologisessa tutkimuksessa aggressio jaetaan kahteen alatyyppiin: proaktiiviseen ja reaktiiviseen aggressioon. Proaktiivinen aggressio tarkoittaa tarkoituksellista aggressiivista tekoa, joka tehdään tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Reaktiivinen aggressio taas ilmentyy tunneperäisenä ja hallitsemattomana aggressiivisena tekona, joka syntyy vastauksena koettuihin loukkauksiin tai provokaatioihin. Tämän aggression takana on impulsiivinen käyttäytyminen ja se on usein seuraus tunteiden hallinnan puutteesta. (Rothenberg ym., 2023.) Aggressiivisuus voi ilmentyä monin eri muodoin esimerkiksi alistamisena, pelotteluna, loukkaamisena, syyllisyyttä herättämällä tai huomiotta jättämisenä (Korhonen, 2021).

Ogelman, Sarikaya ja Erol (2021) mukaan reaktiot aggressioon lapsilla ovat moninaisia. Osa lapsista saattaa reagoida kokemaansa aggressioon vetäytymällä tilanteesta, alistumalla aggressioon tai tukeutumalla aikuiseen. Osa lapsista taas reagoi aktiivisesti kokemaansa aggressioon ja toimivat tilanteessa käyttäen fyysistä tai verbaalista väkivaltaa, esimerkiksi lyömällä ikätoveriaan. (Gillies-Rezo & Bosacki, 2003; Rodkin & Hodges, 2003.) Aggressio on tästä syystä vakava ongelma myös varhaiskasvatusta ja koulua ajatellen, sillä yksi

väkivaltaisesti käyttäytyvä lapsi, voi omalla toiminnallaan altistaa myös muita toimimaan samoin tai vetäytyvästi.

2.1 Geneettinen perimä ja käytöshäiriöt

Käytöshäiriöt ovat monimuotoinen ryhmä erilaisia häiriöitä käyttäytymisessä, joita esiintyy 3-8 prosentilla kouluikäisistä lapsista. Käytöshäiriöitä esiintyy useammin mielenterveysongelmista kärsivillä lapsilla. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schmidlechner, Haravuori & Marttunen, 2023.) Yksittäinen viikko tai kuukausi poikkeavaa tai aggressiivista käyttäytymistä, ei vielä tarkoita, että lapsella olisi käytöshäiriö. Aggressiivinen ja poikkeava käyttäytyminen yli kuuden kuukauden ajan yleensä luokitellaan käytöshäiriöksi. Käytöshäiriöiden kehittymiselle on monia altistavia tekijöitä: perimä, biologiset ja psykososiaaliset ympäristötekijät ja näiden kaikkien yhteisvaikutus. Usein käytöshäiriöisellä lapsella on riskitekijöitä ihan jo aivojen rakenteista lähtien ja geneettinen vaikutus on vahva erityisesti aggressiivisuuden esiintyvyydessä. (Käypä hoito -suositus, 2018.)

Geneettisten riskitekijöiden merkitys vaihtelee sen mukaan, millainen lapsen tai nuoren käytöshäiriö on. Osaan käytöshäiriöistä voi liittyä tunnekylmää käytöstä, jossa lapsen on vaikeuksia osoittaa myönteisiä positiivisia tunteita. Lapsi saattaa uhkailla tai pelotella muita, aloittaa usein tappeluita ja on käyttänyt asetta (esimerkiksi kivi tai maila), jolla voisi tehdä pahoja fyysisiä vammoja. Fyysistä julmuutta ihmisiä ja eläimiä voi esiintyä. (Käypä hoito -suositus, 2018.)

Alle 11-vuotiaita lapsia, joilla on vakava riski käytöshäiriöihin, tulisi erityisesti tukea tunne- ja vuorovaikutustaidoissa varhaiskasvatuksessa ja koulussa, jotta heidän epäsosiaalista käyttäytymistään voidaan vähentää. Vaikeimmat tapaukset tulisi ohjata erikoissairaanhoidon. (Käypä hoito -suositus, 2018.)

Kaikki käytöshäiriöoireet ja erityisesti yksittäisesti esiintyvät oireet (esimerkiksi yksittäiset aggressiopurkaukset) eivät tarkoita välttämättä käytöshäiriötä, vaan taustalla voi olla muita syitä kuten: ADHD, autismikirjon häiriöt, puheen ja kielen kehityksen häiriöt sekä oppimisvaikeudet. (Aalto-Setälä ym. 2023). Erityisesti varhaiskasvatuksen -ja koulun

ympäristöstä puhuttaessa onkin tärkeää ymmärtää esimerkiksi oppimisvaikeuksien yhteys mahdollisiin aggression purkautumisiin.

Vanhempien ja opettajien yhteinen arviointi kehityksellisesti sopivassa vaiheessa on tärkeää, jotta voidaan tunnistaa oireet ja niiden yhteys aggressiiviseen käyttäytymiseen. Glenn, Michalska & Lee (2021) ovat tutkimuksessaan keskittyneet erityisesti ADHD-lapsiin ja heidän kohonneeseen riskiinsä aggressioon. Aggressiivisuuden lisäksi ADHD-lapsilla on suurempi alttius heikentyneisiin sosiaalisen kanssakäymisen taitoihin (Nijmeier ym. 2008; Nixon, 2001 katsauksista) ja suurempi riski hyljeksiä ikätovereitaan. (Grygiel ym. 2018; Hoza ym, 2005.) Lapset tulisi kohdata varhaiskasvatuksessa yksilöinä, jotta heidän mahdolliset neuropsykiatriset häiriönsä kuten ADHD voidaan huomioida kasvatustyössä. Koska ADHD-lapsilla on korkeampi alttius moninaisiin ongelmiin niin sosiaalisissa suhteissa kuin aggression osalta, olisi tärkeää erityisesti näiden lasten kohdalla kiinnittää huomiota sosiaalisten taitojen tukemiseen sekä vertaissuhteiden solmimiseen. (Glenn, Michalska & Lee, 2021.)

Käytöshäiriöissä psykososiaaliset hoitomuodot ovat ensisijaisia. Käytöshäiriöisiä lapsia kohdatessa oleellista olisi myönteinen suhde varhaiskasvatuksen yksikön, lapsen huoltajan ja lapsen välillä. Kokonaisvaltaisessa arvioinnissa mukaan otetaan varhaiskasvatus tai koulu ja tarvittaessa perheneuvola sekä sosiaalitoimi. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa tulee kiinnittää huomiota erityisesti lapsen suhteeseen opettajaan, mahdollisen kiusaamisen vaikutuksiin, rooliin lapsiryhmässä ja kaverisuhteiden toimivuuteen sekä tuen tarpeeseen oppimisvaikutuksissa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen koko lapsiryhmälle, tukee myös käytöshäiriöisten lasten myönteisen käyttäytymisen kehittymistä. (Käypä hoito – suositus, 2018.)

2.2 Perhetaustan vaikutus väkivaltaiseen käyttäytymiseen

Perheen vaikutus on yksi suurimmista, jopa suurin tekijä, selittämässä lapsen aggressiivisuutta. Vaikka lapsi olisikin aggressiivinen, on perheellä myös suojaava vaikutus

lapsen kehitykseen ja kasvuun. Vanhempien välinen hyvä suhde, myönteinen suhde isään sekä äidin antama tuki, ovat kaikki tekijöitä, jotka lievittävät aggressiivisen lapsen käytöksen aiheuttamia haittavaikutuksia hänen elämäänsä. (Korhonen, 2021.)

Tutkimusten mukaan vanhemmilla on kielteiset käsitykset fyysisestä aggressiosta, mutta sen sijaan suhteellisen aggression ei nähdä olevan niin vakava ongelma. Fyysiseen aggressioon liittyvät vahingoittumis- ja turvallisuusriskit nähdään isompana uhkana, kuin suhteelliseen aggressioon liittyvät riskit. Vanhempien kielteiset tunteet fyysisestä aggressiosta, vaikuttavat kaksisuuntaisesti lapseen ja vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Vanhemmat omalla käytöksellä voivat altistaa lasta käyttäytymään aggressiivisesti. Toisaalta lapsi, kuka käyttäytyy aggressiivisesti, saa vanhemmissa aikaan negatiivisen reaktion, mikä vielä entisestään heikentää heidän välistänsä suhdetta. Swit ym. (2023) havaitsivat, että lapsen aggressio vaikuttaa heikentävästi vanhemman hyvinvointiin sekä myös tuottaa usein taloudellisia kustannuksia, jos joudutaan turvautumaan hoito- ja tukipalveluihin. Tämänkaltaiset negatiiviset seuraukset lisäävät vanhempien stressiä ja ahdistusta, mikä taas lisää vanhemman ja lapsen välisiä ristiriitoja.

Vanhempien ajatukset ja uskomukset kaikenlaisesta aggressiosta vaikuttavat lapsen aggressiivisuuteen. Vanhemmat, jotka hyväksyvät ja uskovat aggressiivisen käyttäytymisen voimaan, päätyvät todennäköisesti myös kasvattamaan lapsia, jotka toimivat aggressiivisesti. Perheillä on monenlaisia eri arvoja, ja yhtäläillä arvona voi olla myös aggressiivisuus. Tähän arvoon voi liittyä usko itsepuolustukseen, henkilökohtaiseen kunniaan tai koston arvoon. (Rothenberg ym. 2023.) Lapset oppivat tunteiden säätelyä ja aggression ilmaisua lähipiiristänsä näkemänsä mallin mukaisesti. Tämä pätee niin positiivisessa kuin negatiivisessa merkityksessä. Haitalliset toimintatavat opitaan myös lähiympäristöstä, erityisesti vanhempien tai muiden lähiaikuisten näyttämän mallin kautta. (HUS, 2025.) Erityisesti puhuttaessa reaktiivisesta aggressiosta, vanhempien hyväksynnällä on suuri vaikutus. Sukupuolten välisiä eroja tarkastellessa, oli tultu myös lopputulokseen, että vaikutukset ovat suuria varsinkin tyttöihin. Yhteiskunnassa ja maailmassa odotukset tyttöjä kohtaan ovat usein se, että tytöt ovat kilttejä ja rauhallisia. Jos vanhemmat pitävät taas aggressiivisuutta hyväksyttävänä, on ristiriitaisuus lapsen päässä erityisesti tytöillä suuri. On myös tutkittu, että jos lapsi käyttäytyy 8-vuotiaana aggressiivisesti, myös 9-vuotiaana voi olla yhä aggressiivisempaa käyttäytymistä. Voidaan ajatella vanhempien hyväksynnän aggressiolle johtavan siihen, että lapsella myös kynnys aggressiiviseen käyttäytymiseen madaltuu vuosi vuodelta. (Dodge 2006; John ym. 2017; Rothenberg ym. 2023.)

Swit ym. (2023) pohtivat myös tutkimuksessaan sisarusten merkitystä lapsen aggressioon. Perheissä esiintyy erilaisia aggression muotoja, mutta kiistämättä yleisin niistä on sisarusten väliset ristiriidat. Lapset viettävät sisarusten kanssa paljon aikaa varhaislapsuudessa, yhtä paljon tai enemmän kuin vertaistensa kanssa. Yhteisen elämän jakaminen perheessä ja ajan viettäminen, myös altistaa sisarusten välisille konflikteille. (Straus ym., 2006; Tucker & Finkelhor, 2017.)

Perheen omien arvojen lisäksi, aggression hyväksymiseen vaikuttaa millaisesta kulttuurista perhe tulee. Esimerkiksi jotkin Välimeren kulttuurit arvostavat itsepuolustusta, kosta ja kunniaa, enemmän kuin toiset. Toisia kulttuureja luonnehtii patriarkalisuus, missä erityisesti miehen vahva ja voimakas rooli yhteiskunnassa, voi johtaa myös aggressioon. (Rothenberg ym., 2023.) Kulttuurisen taustan tiedostaminen on tärkeää varhaiskasvatuksessa.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa yhä merkittävämpi osa lapsista ja perheistä tulee eri taustoista ja kulttuureista. Vanhempien ja perheiden käsitykset aggressiosta ja väkivallasta, voivat olla hyvinkin erilaisia, joihin vaikkapa Suomessa totuttu. Toisaalta myös suomalaisten perheiden käsitykset väkivallasta ja tavat toimia perheissä ovat hyvin moninaisia. Jokaisen perheen näkemyksiä kunnioitetaan, mutta on tärkeää viestiä perheille, että suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja kouluissa väkivalta ei ole missään muodossa hyväksyttävää. Avoin ja rakentava keskustelu ja vuorovaikutus perheiden kanssa, tukee yhteisen tavoitteiden saavuttamista ja ymmärrystä.

2.3 Sukupuolten väliset erot

Lasten aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta selittäessä on tärkeää ymmärtää sukupuolen vaikutus. Ogelman, Sarikaya & Erol (2021) osoittavat tutkimuksessaan, että pojilla on korkeammat fyysisen aggression tasot kuin tytöillä, mikä johtuu osittain poikien korkeammista testosteronitasoista. (Ostrov & Keating, 2004; Ostrov, Gentile, & Crick, 2006.) Kuitenkin suhteellisen aggression tasoissa ei ole havaittu merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Myös Swit, Harty & Pascoe (2024) ovat tutkimuksessaan osoittaneet, että pojilla

esiintyy enemmän fyysistä aggressiota luokkahuoneessa kuin tytöillä. Kuitenkin sama tutkimus tuli siihen tulokseen, että suhteellisen aggression suhteen eroavaisuuksia ei juurikaan ole. Voisikin todeta, sekä tytöillä että pojilla ilmentyy aggressiivista käyttäytymistä, mutta ilmentymismuoto on erilainen. Fyysinen aggressio kuitenkin ilmentyy kaikista selkeämmin varhaiskasvatuksessa ja koulussa, ja tällöin voi tulla mielikuva, että erityisesti poikalapset ovat aggressiivisia. Ogelman, Sarikaya & Erol (2021) havaitsivat tutkimuksessaan, että pojat myös altistuvat vertaiskiusaamiselle enemmän kuin tytöt. Yksi ennustava tekijä vertaiskiusaamiselle on aggressio, jota nähdään esiintyvän poikien keskuudessa enemmän.

Rothenberg ym. (2023) toteavat, että tyttöjen käsitys suorasta aggressiosta, kuten huutamisesta ja lyömisestä, on kielteisempää kuin pojilla. Tytöt eivät yleisesti koe, että näiden keinojen käyttäminen olisi tarpeellista, kun he kokevat tulleen väärin kohdelluksi. Tyttöjen aggression sanotaankin usein purkautuvan epäsuoremmin, esimerkiksi juorujen levittämisen tai ulkopuolelle jättämisen muodossa. Swit, Harty & Pascoe (2024) tunnistavat tutkimuksessaan myös eri aggressiomuotojen vaikutukset ikätoverisuhteisiin. 4-5 vuotiailla tytöillä varsinkin suhteellinen aggressio ennustaa ikätovereiden hyljeksintää, kun taas pojilla useimmiten fyysinen aggressio liittyy ikätovereiden hyljeksintään.

Aggression nähdäänkin suhteellisesti esiintyvän lähestulkoon yhtä paljon tyttöjen ja poikien keskuudessa, mutta aggressiivisen muodot ovat erilaisia ja esiintyvät eri tavoin tyttöjen ja poikien keskuudessa.

Vuoden 2022 lapsiuhritutkimuksessa sukupuolen yhteys pahoinpitelyn tekijän sukupuoleen oli tilastollisesti merkittävä kuudesluokkalaisilla. Kuudesluokkalaisista pojista 94 prosenttia kertoi tekijän sukupuoleksi miehen tai pojan. Tytöillä tekijän sukupuoli ollut hieman suuremmassa osassa tapauksia mies tai poika (52-54 prosenttia) kuin tyttö tai nainen (44-46 prosenttia). Poikien ja tyttöjen kokemaa väkivaltaa erottaa myös se, kuka on teon taustalla. Pojilla väkivaltaa kohdentui yleisemmin kavereiden taholta (73 prosenttia) kun tytöillä ja muunsukupuolisilla puolet kertoi tekijän olevan perheenjäsen. (Mielityinen, Hautamäki, Hakala, Fagerlund & Ellonen, 2023.) Poikien heikompien vertaissuhteiden ja aggressiivisuuden voidaankin nähdä liittyvän oleellisesti toisiinsa.

Tyttöjen ja poikien erot aggressiivisuudessa eivät ole selitettävissä vain biologisilla tekijöillä. Yhteiskunnan asenteet ja normit ohjaavat edelleen poikia kohti maskuliinisia sukupuolinormeja kohti, jotka altistavat poikia käyttäytymään aggressiivisesti. Tytöille ei ole

kulttuurissa asetettu tämänkaltaisia normeja, joten yhteiskunnan vaikutus ei ole yhtä voimakas tekijä aggression esiintyvyydessä (Rothenberg, 2023.)

Yhteenvedona voisikin pitää tärkeänä tietona sitä, että pojat sekä kokevat fyysistä uhkaa useammin, että ovat useimmiten myös tekijöinä väkivallassa. Erityisesti kouluikäisistä puhuttaessa, tulisikin tämän tiedon valossa pohtia ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja tukipalveluita, jotka keskittyvät erityisesti poikien väkivallan ehkäisyyn ja myönteisten vuorovaikutustaitojen opetteluun.

2.4 Sosiaalisen ympäristön vaikutus lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen

Perintötekijöiden, sukupuolen ja perheen vaikutuksen lisäksi, sosiaalisella ympäristöllä on myös merkitystä lasten aggressiivisen käyttäytymiseen esiintymisessä. Sosiaalista ympäristöä tarkastellessa keskitytään erityisesti vertaisten ja varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstön vaikutukseen lasten käyttäytymisessä.

Merkityksellistä on se, että sosiaalisella ympäristöllä voi olla suojaavia tekijöitä aggressiivisen lapsen kohdalla. Myönteinen suhde vanhempiin, hyvät kaveri- ja ihmissuhdetaidot sekä ystävällisyys, ovat kaikki tekijöitä, jotka suojaavat aggressiivisuuden negatiivisilta vaikutuksilta. (Korhonen, 2021.)

Aggressiota ja kiusaamista esiintyy jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Pienetkin lapset kehittävät monimuotoisia ja monimutkaisia suhteita ikätovereihinsa. Ensimmäiset ongelmat vertaissuhteissa tulevatkin jo tässä iässä esiin. Varhaiskasvatusten opettajien luomalla sosiaalisella ympäristöllä on suuri merkitys: opettaja-lapsi suhteen laatu ja kyky tukea lapsia sosiaalisissa taidoissaan, ovat pohja kaikelle. Lasten sosiaalisia taitoja tulee jatkuvasti havainnoida ja ohjata heitä oikeaan suuntaan mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Yhteistyö ja kommunikaatio vanhempien ja muiden tahojen kanssa on myös merkityksellistä, jotta saadaan muodostettua selkeä kuva lapsen sosiaalisten taitojen tasosta. (Ogelman ym. 2021.)

Ikätovereidenvälisen aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden ei välttämättä aina nähdä olevan niin iso uhka, kuin muiden tahojen (esimerkiksi perheen) harjoittaman väkivallan. Ikätovereidenvälinen väkivalta on kuitenkin vakavasti otettava ongelma, jolla on suuri vaikutus lapsen elämänlaatuun. Useasta tutkimuksesta käy ilmi, että väkivallan ja

aggressiivisuuden määrä ikätovereiden välillä vähentyy yleensä vuosi vuodelta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen vuonna 2023 julkaiseman pitkäaikaisen selvityksen kautta selvisi, että kuudesluokkalaiset kokevat tilastollisesti enemmän kaikkia eri väkivallan muotoja ikätovereiden välillä, kuin yhdeksäsluokkalaiset. (Mielityinen ym. 2023.) Glenn, Michalska & Lee (2021) kertovat tutkimuksessaan, että ensimmäisen luokan oppilaat voivat olla hyvinkin pidettyjä luokassaan aggressiivisesta käyttäytymisestä huolimatta, mutta kolmannella luokalla tämä ei ollut enää tehokas tapa saada suosiota. (Pettit ym., 1990; Dodge ym., 1990.) Lapsen iästä riippumatta aggressiivisella käytöksellä ei ole yleensä suotuisia vaikutuksia ikätoverisuhteisiin, mutta voisi sanoa, että niiden negatiivinen vaikutus usein kasvaa lapsen ja nuoren kasvaessa.

Vertaisten hylkäämiseksi tuleminen on kaksisuuntainen miekka. Lapset, jotka ovat aggressiivisia, tulevat todennäköisimmin vertaistensa hylkäämisiksi. Toisaalta hylkäämäksi tuleminen, altistaa lasta entistä enemmän aggressiiviselle käytökselle. (Glenn, Michalska & Lee, 2021.) Myös Ogelman ym. (2021) puoltavat tätä tutkimustulosta: lapsi voi olla aggressiivinen ikätovereitaan kohtaan, mutta myös lapsi kuka altistuu syrjinnälle saattaa alkaa käyttäytyä aggressiivisesti ikätovereitaan kohtaan. Vertaissuhteiden puuttuminen ja vertaisten hylkäämiseksi tulemiselle on monenlaisia negatiivisia vaikutuksia lapsen elämään. Yksi suurimmista lapsen mielenterveyttä suojaavista tekijöistä onkin ihmissuhteet ja sosiaalinen kanssakäyminen. (Korhonen, 2021.)

Glenn, Michalskan ja Leen (2021) tutkimuksessa kerrotaan, että erityisesti avoimesti aggressiivisilla lapsilla on hankaluuksia ikätoverisuhteissa. Avoimella aggressiolla tarkoitetaan suoria fyysisiä tai verbaaleja hyökkäyksiä. Kuitenkin lapset, jotka samanaikaisesti osaavat hyödyntää prososiaalisia käyttäytymismalleja, voivat luoda parempia ikätoverisuhteita. Prososiaalisilla taidoilla tarkoitetaan positiivista käyttäytymistä, johon voivat kuulua yhteistyö ikätovereiden kanssa, ystävyysuhteiden luomisen ja ylläpidon taito. (Stormshak & Webster-Stratton, 1999.)

Ikätoverisuhteiden lisäksi aggressiivisuudella oli merkitystä opettaja-lapsi suhteeseen. Sekä suhteellinen, että fyysinen aggressio liittyy niin tytöillä kuin pojilla negatiiviseen opettaja-lapsi suhteeseen. Fyysisellä aggressiolla on kuitenkin kielteisemmät vaikutukset opettaja-lapsi suhteisiin, ikätoverisuhteisiin sekä sisaruussuhteisiin kuin suhteellisella aggressiolla. (Swit, Harty & Pascoe, 2024.) Ogelman ym. (2021) tutkimuksessa myös mainitaan varhaiskasvatuksen opettajan merkitys myös ikätoverisuhteisiin. Tapa millä

varhaiskasvatuksen opettaja reagoi ristiriitatilanteisiin, vaikuttaa paljon lapsen asemaan ryhmässä. Opettajan tehtävänä on pysyä mahdollisimman rauhallisena ja neutraalina, huolimatta siitä onko lapsi toiminut väärin. Kaverisuhdeongelmista kärsivä lapsi on jo ensisijaisesti ikätovereidensä hyljeksimä ja syrjimä, ja mikäli opettaja näyttää reaktioillaan leimaavan myös lapsen, voi tilanne vielä pahentua. Lapset tarkkailevat ja seuraavat jatkuvasti aikuisten reaktioita ja ottavat niistä mallia.

3 Tutkimusmenetelmä

Tämän kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tarkastella tuoreen tutkimustiedon valossa 4–12-vuotiaiden lasten väkivaltaiseen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Tämä tieto on tärkeää, jotta varhaiskasvatuksen ja opetuksen alalla työskentelevät voivat ymmärtää lapsen väkivaltaista käyttäytymistä, kohdata lapsi sensitiivisesti ymmärtäen käytökseen vaikuttavat tekijät ja myös parhaimpansa mukaan pyrkiä estämään tilanteiden eskaloituminen väkivaltaisiksi.

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymys on:

Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen?

3.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaukseni pohjautuu narratiiviseen eli kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Vilkan (2023) määritelmän mukaisesti, kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tarkoituksena on hahmottaa kokonaiskuva: mitkä ovat keskeisiä käsitteitä ja mitä ilmiöstä yleisesti tiedetään. Aiemmasta tutkimuksesta yhdistetään tiivistys kyseisestä aiheesta johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tutkittavasta aiheesta saadaan siis laaja yleiskuva käsiteltävästä aiheesta. Usein tähän liittyy myös pohdinta siitä, millaista lisätutkimusta olisi aiheen saralta tarpeen tehdä. (Kangasniemi ym. 2013, 293-295; Salminen 2011, 8.) Lasten aggressiivinen käyttäytyminen on tutkimusten mukaan lisääntynyt, mikä antaa hyvän syyn tutkia ja antaa laajaa yleiskuvaa aiheesta. Laaja yleiskuva auttaa hahmottamaan keskeisimpiä syitä ja teemoja käyttäytymisen takana, ja auttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä esimerkiksi suunnittelemaan koko ryhmän toimintaa sekä tukemaan yksilöllisesti lapsia, jotta voitaisiin vähentää aggressiivista käytöstä.

Narratiivinen katsaus ei ole tarkkojen sääntöjen tai metodien mukainen. Tiedonhaussa ei ole niin tarkkaa tapaa, millä tavalla tietoa hakea ja miten valintakriteerit määritellä. Usein kokonaisuus muodostuukin sen perusteella, millainen oma ymmärrys on siitä, millaista aineistoa tulisi valita ja yhdistellä. (Vilkka, 2023.) Tiedonhakua toteuttaessa on kuitenkin tärkeää olla järjestelmällinen ja olen valinnut kirjallisuuskatsaukseeni huolella aineistot. Tutkimuksen sisällön täytyy vastata mahdollisimman tarkasti tutkimuskysymykseeni.

3.3 Hakumenetelmät

HAKUKONE	AINEISTO	AIHE	HAKUSANA	HAKUTULOS
VOLTER	https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ab.22067	Lapsen ja vanhemman välisen suhteen vaikutus aggressioon, reaktiivinen aggressio, sukupuolen vaikutus	child and aggression	1) hakutulos rajaus: vuodet 2020-2025
ERIC	https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1997497	Ikätovereiden uhriksi joutuminen, relationaalinen aggressio, tunteiden säätely	aggression and early childhood	1)hakutulos rajaus: vuodet 2020-2025
VOLTER	https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ab.21991		social skills and aggression	3)hakutulos rajaus: vuodet 2020-225
VOLTER	https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ab.21991	Ikätovereiden syrjintä, aggressio, sosiaaliset taidot, ADHD	ADHD and aggression and child	3)hakutulos rajaus: vuodet 2020-2025

VOLTER	https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ab.22115	Varhaislapsuus, fyysinen aggressio, suhteellinen aggressio, perheen vaikutus, opettaja-lapsisuhde	preschool and aggression	1)hakutulos rajausta: vuodet 2020-2025
--------	---	---	--------------------------	--

Narratiivisessa katsauksessa tiedonhaku alkaa usein kartoituksesta. Lähdetään muodostamaan kokonaiskuvaa aiheesta ja tutkimuksista käytetyistä käsitteistä sekä teoreettisista kehyksistä. Ei lähdetä siis selkeästi ja systemaattisesti heti etsimään vain tietyn tyyppisiä tutkimuksia tai muita tarkan rajauksen omaavia aineistoja. Menetelmässä on vapaus myös hakua tehdessä, muuttaa hakuprosessia sen mukaan, millaisia havaintoja on tehnyt. (Vilka, 2023.)

Tiedonhaku toteutettiin Volter- ja Eric- tietokannoissa. ERIC- tietokanta pitää sisällään kasvatustieteellisen tutkimuksen ja kirjallisuuden aineistoja. Hakua toteutettiin syksyllä 2024 ja keväällä 2025. Aluksi tein hakuja hyvinkin vapaamuotoisesti, löytäen monenlaisia eri aineistoja. Ajan myötä aloin kuitenkin rajaamaan hakua: suomenkieliset ja englanninkieliset aineistot tulivat rajoitteeksi. Rajasin hakuni myös 2020-luvulla tehtyihin aineistoihin, saaden mahdollisimman ajankohtaista tietoa ilmiöstä. Lasten väkivaltaiseen ja aggressiiviseen käytökseen on useita vaikuttavia tekijöitä ja rajasinkin tekijät ryhmiin: geneettinen perimä ja käytöshäiriöt, perheen vaikutus, sukupuolen vaikutus sekä sosiaalisen ympäristön vaikutus. Rajasin omasta kirjallisuuskatsauksesta ulos esimerkiksi median ja pelien tarkastelun, aggressiivisuuden yhteydessä. Tätä kautta useampia hakutuloksia myös rajautui ulos. Osa tutkimuksista, joita hakusanoilla löytyi, keskittyi esimerkiksi vanhempien harjoittamaan väkivaltaan lapsia kohtaan, ja tämänkaltaiset tutkimukset rajautuivat myös pois, sillä ne eivät vastaa omiin tutkimuskysymyksiini.

Alkuperäisenä tarkoitukseni oli rajata tuloksia maantieteellisesti ensisijaisesti Eurooppaan ja Britanniaan. Tutkimusten löytäminen oli kuitenkin haastavaa, joten koin että myös esimerkiksi yhdysvaltalaiset tutkimukset olivat relevantteja kirjallisuuskatsaukseni, sillä tutkimusten tutkittavana kohteena oli usein lapsia tasaisesti eri etnisistä taustoista. Myös esimerkiksi Rothenbergin ym. (2023) tutkimuksessa, oli tutkittavana eurooppalaisia lapsia ja vielä tarkemmin myös lähinaapurista Ruotsista. Yhdysvallat on kulttuurisesti moninainen

maa, joten koen, että myös kyseisen maan tutkimusten hyödyntäminen on hyödyllistä tarkastellessani lasten väkivaltaisuutta ja aggressiivisesti laajalti. Lapsen geneettisen perimän vaikutus, temperamentti ja esimerkiksi vertaissuhteet eivät myöskään ole sidoksissa siihen, mistä maasta lapsi on kotoisin.

Hakutermeiksi vakiintui: “aggression and child”, ja eri muodot tästä. Muut käyttämäni hakutermit, ovat mainittuna edellisen sivun taulukossa. Hakutermeinä käytin pääasiassa englannin kieltä, sillä tällä tavoin sai kaikista kattavammin hakutuloksia. Yhdistelin hakuja Boolean-logiikalla. Siinä operaattorilla yhdistetään OR tai AND operaattorilla kahden eri termin hakutuloksia. NOT-operaattoria taas voidaan käyttää siihen, kun halutaan selkeästi poissulkea jotain. (*) Tähtimerkkiä hyödynsin sanojen katkaisussa, pyrkien siihen, että saisin enemmän tuloksia. (Vilka, 2023.) Esimerkiksi child* hakumuodolla laajeni haku kaikenlaisiin vastineisiin kyseisestä sanasta.

3.4 Aineiston hyväksymis- ja poissulkukriteerit

Poissuljin aineistoa eri tavoin: 1) Tutkimus käsitteli vanhempien käyttämää väkivaltaa lapsia kohtaan, mikä ei vastaa omaan tutkimuskysymykseeni. 2) Tutkimus ei ollut vertaisarvioitu. Pysin pääosin valitsemaan aineistoja, jotka on vertaisarvioitu. Mikäli aineisto ei ollut vertaisarvioitu, piti muilla tavoin tieteellisesti arvioida, onko aineisto sellainen minkä voisi ottaa mukaan. 3) Aineiston kielen pitää olla suomi tai englanti. 4) Aineisto pitää olla saatavilla kokonaan. Tiivistelmän tai abstraktin perusteella saatoin sulkea aineistoja pois, mutta mikäli valitsen aineiston sen pitää olla luettavissa kokonaisuudessaan. 5) Aineisto käsitteli pieniä lapsia (alle neljävuotiaita) tai yli kaksitoistavuotiaita. Kumpikaan ikäryhmä ei sovi omaan kirjallisuuskatsaukseni viitekehukseen. Mikäli tutkimuksessa osin viitattiin pieniin lapsiin tai vanhempiin, se ei kuitenkaan ollut poissulkeva tekijä, mikäli pääosin puhuttiin 4-12 vuotiaista lapsista.

4 Tulokset

Usean tutkimuksen tulokset olivat yhteneväisiä ja antoivat osviittaa siitä, että tärkeimpiä lapsen aggressioon vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, perhetausta, sosiaaliset taidot ja geneettiset taipumukset. Sukupuolella oli vähemmän vaikutusta puhuttaessa kokonaisuudessaan aggressiosta ja esimerkiksi suhteellisesta aggressiosta, mutta fyysisen aggression kohteena sekä tekijöinä korostuivat pojat.

Geneettisistä tekijöistä käytöshäiriöt ja neuropsykologiset häiriöt ovat riskitekijöitä lapsen aggressiivisuudelle. Glenn, Michalska & Lee (2021) ovat tutkimuksessaan tutkineet ADHD-lapsien olevan suuremmissa todennäköisyydessä käyttäytyä aggressiivisesti kuin verrokkilapsien, eli samanikäisten lasten, joilla ei ole ADHD:tä. Tämän lisäksi sosiaalinen kanssakäyminen on usein haastavampaa ja riski tulla ikätovereiden syrjimäksi on suurempi. Sosiaalisten taitojen tukeminen ja niiden harjoittelu, erityisesti ADHD-lapsien osalta on siis todella tärkeää varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Hyvät sosiaaliset taidot myös suojaavat lasta aggressiivisuuden negatiivisilta vaikutuksilta.

Ogelman ym. (2021) ovat myös nostaneet vertaissuhteiden puuttumisen ja vertaisten hylkäämiseksi tulemisen yhdeksi suurimmista riskeistä myös aggressiivisen käytöksen esiintymiseen. Myös Glenn ym. (2021) näkevät sosiaalisten taitojen kehittämisen olevan keskiössä, kun halutaan vähentää lapsen epäsosiaalista ja aggressiivista käyttäytymistä. Tämä pätee kaikkiin lapsiin, mutta erityisesti lapsiin, joilta löytyy riskitekijöitä kuten haastava perhetausta tai käytöshäiriö.

Näiden tutkimustulosten valossa varhaiskasvatuksen opettajana ehkäistäessä aggressiivista käyttäytymistä, tulee siis erityisesti sosiaalisten suhteiden tukemiseen panostaa. Tämä tarkoittaa sitä, että varmistetaan, että jokaisella lapsella on ainakin jokin leikkikaveri, ohjataan lapsia tarvittaessa mukaan leikkeihin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä yleisesti ryhmän pedagogiikassa otetaan huomioon kaveritaitojen harjoittelu. Lapsen siirtyessä kouluun luokanopettajalla ei yleensä ole aikaa ja mahdollisuuksia tukea lasten sosiaalisia taitoja yhtä intensiivisesti kuin varhaiskasvatuksessa, jossa aikuiset viettävät lasten kanssa yleensä myös enemmän aikaa päivittäin. Tästä syystä sosiaalisten taitojen tukeminen on tärkeää aloittaa varhaiskasvatuksessa, jossa on hyvät edellytykset vielä ohjata ja kehittää lapsen sosiaalisia taitoja.

Perheen vaikutus on olennaista ymmärtää. Lapset tulevat varhaiskasvatukseen ja kouluun eri taustoista, ja perheillä saattaa olla hyvinkin erilaisia käytöksiä aggressiivisuudesta ja väkivaltaisuudesta, kuin taas varhaiskasvatuksessa ja koulussa linjataan. Rothenberg ym. (2023) ovat tutkimuksessaan todenneet, että perheissä voidaan ajatella aggression olevan jopa suotuisaa. Tähän voi liittyä käsitykset siitä, että aggressio on hyödyllinen asia itsepuolustuksessa tai kostossa. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa, jossa taas aggressiivisuutta yritetään kitkeä, on tämänkaltainen arvo hyvin ristiriidassa. Yleisestikin, vanhemmat, jotka hyväksyvät aggressiivista käyttäytymistä, myös todennäköisemmin kasvattavat lapsia, jotka käyttäytyvät aggressiivisesti.

Lasten sukupuolesta oli puhetta useammassakin tutkimuksessa, lähestulkoon jokaisessa mukaan ottamassani tutkimuksessa se oli tavalla tai toisella nostettu esiin. Esimerkiksi Ogelman, Sarikaya & Erol (2021) osoittivat tutkimuksessaan, että pojilla on korkeammat fyysisen aggression tasot kuin tytöillä. Rothenberg ym. (2023) tutkimuksen mukaan taas tyttöjen ja poikien käsitykset aggressiosta vaihtelevat: tyttöjen käsitys suorasta aggressiosta kuten huutamisesta ja lyömisestä, on kielteisempää kuin pojilla. Tytöt harjoittavat taas enemmän epäsuoraa aggressiota, kuten selän takana puhumista ja ulkopuolelle jättämistä. Swit, Harty & Pascoe (2024) toteavat aggression vaikuttavan kumpaakin sukupuoleen negatiivisesti puhuttaessa sosiaalisista suhteista. Kuitenkin 4-5 vuotiailla tytöillä suhteellisella aggressiolla on erityisesti kielteisiä vaikutuksia kaverisuhteisiin ja riski tulla ikätovereiden hylkimäksi nousee. Pojilla taas useimmiten esiintyy fyysistä aggressiota, joka voi johtaa siihen, että tulee ikätovereiden hylkimäksi.

Lapsen aggression syitä pohtiessa onkin siis tärkeää ymmärtää, että se on usein monen asian summa. Myös suhtautuminen siihen oli kyse sitten vertaisista tai omasta perheestä, voi vaihdella ja tällä on myös suuresti vaikutusta siihen, käyttäytyykö lapsi aggressiivisesti. Kuitenkin sosiaalisten taitojen ja perheen merkityksen voisi nostaa erityisesti keskiöön. Varhaiskasvatuksessa riskitekijöiden tunnistaminen ja varhainen puuttuminen ovat olennaista. Yksittäisen lapsen tukemisen lisäksi, täytyy koko ryhmän toiminnan olla järjestelmällisesti turvallista ja väkivallatonta toimintaympäristöä tukevaa.

5 Pohdinta

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli aiempaan tutkimustietoon nojaten tutkia syitä sen taustalla, miksi lapset käyttäytyvät väkivaltaisesti ja aggressiivisesti. Kiinnostuin aiheesta sillä uutisissa sekä yhteiskunnassa on ollut aihe pinnalla, ja tämän lisäksi myös omassa työssäni varhaiskasvatuksen kentällä olen törmännyt lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tutkimusmenetelmäksi valikoitu kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka mahdollisti laajan haun ja eri lähteiden hyödyntämisen. Tutkimuksen rajoituksena on ollut erityisesti se, että Suomesta tai muista Pohjoismaista löytyy erittäin vähän, tai ei ollenkaan, tutkimusta aiheesta. Väkivallan ja aggression käsitteet vaihtelevat eri maanosittain, joten tällä voi olla osittain vaikutusta tutkimustuloksiin. Syitä väkivaltaisuudella ja aggressiivisuudelle on monia, joten omassa tutkimuksessani pyrin rajaamaan syyt pääteemoihin: käytöshäiriöt ja perimä, perheen vaikutus, sukupuolen vaikutus sekä sosiaalisen ympäristön vaikutus.

Varhaiskasvatuksella on valtava rooli lasten kasvatuksen, opetuksen ja hoidon osalta. Lapsi saattaa viettää varhaiskasvatuksessa viikossa aikaa enemmän kuin kotona oman perheen kanssa. Lapset eivät kuitenkaan toimi ajatustyhjiössä, vaan ensisijaisesti vanhempien antama kasvatusta ja arvot näkyvät lapsen käytöksessä. Mikäli kodin ja varhaiskasvatuksen tai koulun arvot sotivat vahvasti toisiaan kohtaan, on lopputulos usein haastava niin lapsen kuin henkilökunnan kannalta. Ristiriitaiset käsitykset siitä mikä on oikein ja väärin, aiheuttaa lapselle hämmennystä ja vaikeuttaa ymmärrystä siitä, mikä on hyväksyttävää käyttäytymistä. Mikäli lapsi kokee, että kotona väkivalta ja aggressiivinen käyttäytyminen on tehokas tapa ratkaista ongelmat ja saada tahtonsa läpi, voi olla haastavaa opettaa lapselle varhaiskasvatuksessa täysin päinvastaista. Olisikin erittäin tärkeää pitää avoin kommunikaatio varhaiskasvatuksen ja perheiden välillä, ja pyrkiä johdonmukaisesti edistämään väkivallattomuutta niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa.

Lapsia kohdatessa varhaiskasvatuksessa ja koulussa, on luonnollista, että tilanteet voivat olla haastavia ja saattavat herättää negatiivisia tunteita työntekijöissä. Empatiaa ja ymmärrystä aggressiivisesti käyttäytyviä lapsia kohtaan myös hankalassa tilanteessa, löytyy, kun on ymmärrys siitä, että aggressiivisesti käyttäytyvät lapset eivät halua käyttäytyä niin, vaan tietty tekijä ajavat heidän siihen pisteeseen. Kuten meillä aikuisilla, myös lapsilla on valtava kirjo erilaisia tunteita. Tunteiden ilmaisussa ja säätelyssä voi olla vakavia haasteita, mikä johtaa

siihen, että ainoa tapa lapsella ratkaista ongelmat ovat olla aggressiivinen tai väkivaltainen. Aggressiivisiä lapsia tulisikin erityisesti siis tukea myönteisten ongelmaratkaisutaitojen oppimisessa. (Korhonen, 2021.)

Lapsen aggressiivisuuteen johtavia syitä olisi tärkeä tutkia vielä enemmän, sillä OAJ:n 2024 kyselyn mukaisesti 80 prosenttia kunta-alalla ja kokonaisuudessaan 60 prosenttia vastaajista, kertoi että väkivalta on lisääntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. Huolestuttavista tuloksista huolimatta, aiheesta löytyy niukasti tutkimustietoa. Tutkimustietoa kaivattaisiin erityisesti myös täältä Pohjoismaista ja Suomesta. Suuri osa tutkimuksesta oli toteutettu Kiinassa ja Yhdysvalloissa, vaikka lasten aggressiivisuus ja väkivaltaisuus on globaali ongelma, ja koskettaa myös meitä Suomessa. Syiden lisäksi ohjausta ja tukea siihen, kuinka toimia aggressiivisten lasten kanssa tarvitaan. Tähän ei oma kirjallisuuskatsaukseni vastaa, mutta tämä voisi olla jatkotutkimuksen aihe.

Erityisen merkitykselliseksi ennustavaksi tekijäksi lasten väkivaltaisuudelle, nousi perheen merkitys. Esimerkiksi Swit ym. (2023) myös toivat tutkimuksessa esille näkökulman, jossa lapsen aggressio vaikuttaa heikentävästi vanhemman hyvinvointiin sekä tuottaa myös taloudellisia haittakustannuksia perheille, henkisten haittavaikutusten lisäksi. Tästä herääkin kysymys, tuetaanko tarpeeksi perheitä ja vanhemmuutta meillä Suomessakaan? Mitä varhaisemmassa vaiheessa perheiden ongelmiin puututtaisiin, sitä enemmän olisi mahdollisuuksia ehkäistä lapsen käytöksen muuttumista aggressiiviseen ja väkivaltaiseen suuntaan. Varhaiskasvatuksen työntekijänä yhteistyö ja avoin kommunikaatio perheiden kesken on myös avainasemassa. Olisi tärkeää tietää siitä, että miten kotona menee ja samoin vanhempien tulisi tietää, kuinka lapsi toimii varhaiskasvatuksessa, jotta voidaan muodostaa kokonaisnäkemys siitä, kuinka tukea lasta parhaimmalla mahdollisella tavalla. Myös Ogelman, Sarikaya ja Erol (2021) toteavat tutkimuksessaan, että perheiden osallisuutta olisi tarpeen tutkia vielä laajemmin ja säännöllisemmin, jotta voidaan tukea lasten sosiaalisia taitoja.

Ogelman, Sarikaya ja Erol (2021) mukaan pienet lapset alkavat jo varhaisessa vaiheessa kehittämään erilaisia sosiaalisia suhteita varhaiskasvatuksen ja myöhemmin koulun ympäristössä. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettaja on jo heti toimintakauden alussa tietoinen siitä, kuinka ennaltaehkäistä mahdollista aggressiivista käyttäytymistä. Heti toimintakauden alussa on hyvä tehdä selkeät rajat ja säännöt ryhmän toimintaan, ohjata lapsia myönteiseen ongelmanratkaisuun ja luoda laadukasta vuorovaikutusta opettajan ja lapsen

välille. Myös yleisen lämpimän ja turvallisen ilmapiirin luominen on avainasemassa, kun halutaan ohjata lapsia myönteiseen käytökseen, ja ehkäistä aggressiivista käyttäytymistä.

Lähteet

- Glenn, D.E., Michalska, K., J., & Lee, S. S. (2021) *Social skills moderate the time-varying association between aggression and peer rejection among children with and without ADHD. Aggressive Behavior, 47(6), 659-671.*
- HUS. (2025). Lasten aggressiivisuus. Mielenterveystalo.fi. Haettu osoitteesta: <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/aggressio-vakivalta/lapsen-vakivaltainen-kaytos> (Viitattu 3.6.2025.)
- Korhonen, L. (2021) Pulassa lapsen kanssa. Haettu osoitteesta: <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00026>
- Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa: Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön. (2023) THL. Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schmidlechner, Haravuori, Marttunen.
- Mielityinen, Hautamäki, Hakala, Fagerlund & Ellonen. (2023) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988-2022.* Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023.
- OAJ. (2024) Opetajiin kohdistuva väkivalta on huolestuttavalla tasolla. Tiedote 4.12.2024.
- Opetushallitus. (2022) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
- Opetushallitus. (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.
- Ogelman, H., Sarikaya, H., & Erol, A. (2021) *Aggression and peer victimization in four-year old children. Early Child Development and Care, 191(13), 2013-2021.* <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1680549>
- Rothenberg, W., Sorbring, E., Lansford, J., Alampay, L., Al-Hassa, S., Bacchini, D., Yotanyamaneewong, S. (2022) *Predicting child aggression: The role of parent and child endorsement of reactive aggression across 13 cultural groups in 9 nations.* Aggressive Behavior, 49(3), 183-197. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ab.22067>
- Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim, Suomen lastenpsykiatriayhdistys, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistys & Suomen Psykiatriyhdistys työryhmä. (2018) Käypä Hoito-suositus.
- Swit, C., Harty, S., & Pascoe, S. (2023) *Relational and physical aggression in preschool-age children: Associations with teacher, parent, sibling and peer relationship quality.* Aggressive Behavior, 50(1) <https://doi.org/10.1002/ab.22115>

Tuovinen, L., Kosonen, L., & Suomi, M. (2024) Päiväkodissa laitetaan saksen ja keppihevosen piiloon, koska väkivalta on varhaiskasvatuksessa arkipäivää. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/a/74-20106656>

Vilkka, H. (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House.

Väkivallan muodot. (2024) THL. Haettu osoitteesta: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot>

Väkivaltaa ei pidä sietää päiväkodissakaan – Työ Terveys Turvallisuus -lehti TTT. (2018) Ahonen, T-M. *Työ Terveys Turvallisuus -lehti TTT*.